

חינוך לחיים

פרשת נח

הערכה עצמית אמתית היא ההרגשה הנפלאה שאתה קשור לבורא עולם. אתה יודע, שהקב"ה נתן בך חלק אלוהי ממעל ונטע בך כוחות כבירים ועצומים, מאחר שניתן לך תפקיד חשוב ונשגב. העולם לא יהיה מושלם ולא יגיע לתכליתו האמתית – בלעדיך!!!

קבלת כוחות עצומים. נבחרת להוולד כיהודי, עם נפש אלוקית!! לא זו בלבד, אלא שזכית להיות יהודי שומר תורה ומצוות. אסור לנו להתייאש ולומר 'אני סתם אפס... אין לי כוחות, ואני לא מצליח ולא מסוגל להגיע להישגים... די, אני מרים ידיים' – זו עצת היצר שמנסה בכל כוחו לגרום לנו לחוש כאילו אנחנו 'עניים מרודים' וחסרי יכולת. חשוב מאוד שנדע להאמין בעצמנו, שנהיה מודעים לעשירות המפולגת שלנו ולאוצרות הגדולים שיש בידינו!!!

התורה מעידה על נח – 'נח איש צדיק תמים היה בדורותיו' עם זאת רש"י מבאר 'מפני מי המבול. אף נח מקטני אמנה היה. מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול' לכאורה קשה להבין – נח, האיש הצדיק והתמים היה מקטני אמנה?? והרי נח בנה את התיבה במשך 120 שנה, כי כך ציווה עליו הקב"ה כל בני דורו לעגו לו. הם לא האמינו שיבוא המבול, אבל נח האמין בה' באמונה שלמה ולא נתן דעתו לכלל הספקנים והמלעיגים, זה נקרא קטן אמנה???

שמעתי הסבר – נח לא היה ח'ו מקטני אמנה כלפי הקב"ה אלא מקטני אמנה בעצמו!!! נח אמר לעצמו: הרי הקב"ה אומר שהוא עומד להביא מבול. אם הקב"ה בכבודו ובעצמו עומד להביא מבול, מי אני- הקטן והשפל- שאעמוד ואתפלל לבטל את הגזרה הנוראה שנגזרה על היקום?? האם יש לי הכוח לשנות את הדברים בעולמו של הבורא יתברך? זה היה ההבדל בין נח למשה רבינו, אחרי חטא העגל, הקב"ה רצה להעניש את העם ולהכרית אותו, אבל משה רבנו עמד והתפלל בכל כוחו עד שאמר 'מחני נא מספרך' אבל נח לא התפלל על בני דורו, הוא לא ניסה לבקש מאת הבורא, אלא קיבל את הגזרה כמו שהיא. נח חשב, שדרכו היא נכונה ולא דרכו של משה כמבוא במדרש בדברים: 'נח אמר למשה: אני גדול ממך שניצלתי מדור המבול. אמר לו משה: אני נתעליתי יותר ממך, אתה הצלת את עצמך ולא היה בך כוח להציל את דורך, אבל אני הצלתי את עצמי והצלתי את דורו וכו'.

הדרך הכונה ללכת בה היא דרכו של משה רבנו, שהתפלל וביקש רחמים מאת הבורא על כולם. נח היה 'קטן אמנה' בעצמו!! אדם המאמין שהוא אהוב ויקר אצל הבורא יתברך, מאמין מתוך כך גם בחשיבות של עצמו כבן מלך ובחשיבות השליחות שניתנה לו משמיים. הקב"ב התן לנו את הרשות ואת היכולת להתפלל. יתרה מזו' הקב"ה מתאוה לתפילתנו, וחפץ שניטיב את דרכנו ותתבטלנה כל הגזרות הקשות. האמונה בקב"ה – אין משמעותה חוסר אונים וחוסר ערך של האדם. להפך!! האמונה בקב"ה כוללת בתוכה את הידיעה שאתה 'חלק אלוך ממעל ממש' וניתן לך הכח לשנות ולתקן הארץ הקדושה אומר דבר נפלא- משה רבנו היה גלגול נשמתו של נח. משה רבינו היה 'מגדולי אמונה' ובא לתקן את הפגם של נח שהיה 'מקטני אמנה'

הקב"ה חפץ בתפילה של כל אחד מאיתנו, כדי שתתבטלנה מאיתנו כל גזרות קשות ונזכה לכל טוב. לאחר חטא האדם הראשון נאמר שהאדם התחבא מפני ה' והקב"ה קורא לו 'איכה' והאדם עונה לו 'את קולך שמעתי בגן ואירא כי עירום אנכי ואיחבא' אומר לו הקב"ה 'מי הגיד לך כי עירום אתה' מה הכוונה 'מי הגיד לך?' ביארו המפרשים שקודם החטא לא היה אדם מרגיש שום בושה כי היה זף ונקי בכל חלקי גופו אך לאחר החטא ירדו במדרגתם, ומעתה התחדש אצלם עניין הבושה והרגשת החסרון במעשה עבירה. ועל זה שואל אותו הקב"ה 'מי הגיד לך' שתמה עליו: מי הגיד לך דברים בלתי נכונים אלו, שמכיוון שאתה ערום אינך ראוי לעמוד לפני, עד שברחת ונחבאת מפניי?? וכי עלייך להישאר במחבואך ולהעדר ממשמרתך?? וכי בשביל שחטאת, עליך להמשיך ולחטוא??

וזו שאלה נוקבת לכל יהודי באשר הוא: מדוע אתה סבור שכיוון שנכשלת בחטא אחד, אתה חסר תקנה, וכתוצאה מכך אתה מרשה לעצמך להיות שקוע בחטאים?? הגישה הזאת של 'כאשר אבדתי אבדתי' – אינה נכונה ואין לה מקום!! גם אם ח'ו נכשלת ולא עמדת במשימה אחת של המלך, אין זה אומר שאינך יכול להמשיך הלאה במילוי שאר המשימות.

כל אדם נתבע בתביעה הזו 'מי הגיד לך כי ערום אתה?' 'מי הגיד לך' כלומר אין מי שיכול להגיד לך דבר זה!!! תמיד אבל תמיד יש באדם כוחות!!! הקב"ה נותן לכל אחד את הכוחות ואת הכלים המיוחדים, הנחוצים לו כדי להתמודד עם האתגרים המזומנים לפניו. כל אחד עובר בחייו תקופות של נסיונות, לפעמים נראה ששום דבר לא מתקדם כמו שצריך. אדם כמעט מרים ידיו ואומר 'אין לי כוחות להתמודדות הזאת, זה לא בשבילי...' אבל זו טעות!!! הקב"ה נותן לנו כוח ויכולות בהתאם לנסיון!! הנסיון 'נתפר' עבור האדם בדיוק לפי מידותיו, בהשגחה פרטית מופלגת על כל פרט ופרט שבו. הנסיון נארג וזומן לאדם לטובתו, אף אם לא תמיד אנחנו יכולים להבין, בעיני בשר ודם, את התועלת שבנסיון. רק על ידי עמידה בנסיון יכול לאדם להתקדם ולהתעלות ולהגיע להישגים בהצלחה לכולם!!!

חינוך לחיים

פרשת נח

רבים הם האנשים שמהלך חייהם. מכוון על פי 'שעונו' של הזולת. ע'פ צו אופנה כלשהו, ע'פ גחמה זמנית של מאן דהו, ע'פ דעה שחלפה ואיננה עוד. אך במקומות רבים התורה מעלה על נס את המקוריות!! הנחוצה בקיום המצוות החייבת לפרוץ מלבו של כל אדם, היא מביעה מחאה נגד חיקוי, כשמדובר בחיי הרוח. יהדות מוטורית העוסקת בפעולות חיצוניות בלבד בלי לב ובלי השקעת נשמה, היא בעיני היהדות דחוייה בתכלית הדיחוי – הקרויה 'מצוות אנשים מלומדה'. ונראה את זה במספר מקומות: שת, הבן השלישי של אדם הראשון נולד נאמר 'יחי אדם שלושים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו ויקרא שמו שת'. רק בלידת הבן השלישי מצינת התורה את העובדה שאדם הראשון הוליד 'בדמותו כצלמו'. שני הבנים הראשונים, קין והבל, לא זכו לתואר כבוד זה. מילא קין אנו מבינים, סוף סוף הוא היה הרוצח הראשון בו 'התברכה' האנושות אין הוא דמות וצלם של אביו, אבל מה עם הבל? הלא הוא הנרצח! מדוע נשלל ממנו תואר כבוד זה?? מסביר הספורנו 'שהיה (שת) צדיק מן הראשונים. כי גם הבל לא הקריב עד שקדמו קין'. מדהים!! רעיון הקרבת הקורבן לה' לא עלה מעצמו במוחו של הבל. הוא לא חשב על כך עד שראה את קורבנו של קין אחיו ואומנם קורבנו היה יותר מושלם אבל הוא לא היה מקורי ולכן מודגש 'והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו' – הג'ם הוא' הזה קבע את גורלו הרחני... הוא לא ראוי לתואר הנכבד להיות דמות צלמו של אדם הראשון שהיה מקורי בכל מעשיו, כי כראשון עלי אדמות, לא היה בעולם יצור אותו יכול היה לחקות. זהו המסר: מאדם כמו הבל לא יכולה לצמוח אנושות בריאה אלא אנושות שכל מעשיה יהיו חיקוי של הזולת כמעשה קוף מבלי לגלות שום מקוריות או דעה עצמאית.

לכן גם העוז והכח למסור את הנפש על קידוש ה' נזקף לעקדת יצחק. ומדוע?? הרי יש עוד הרבה מעשי גבורה ומסירת נפש בהיסטוריה?? אך לשיטתנו זה פשוט – אברהם ויצחק היו אחרי הכל... הראשונים, והראשוניות קשה מהכל!! הם פתחו את שערי מסירות הנפש לעולם כולו. הם היו דוגמה מופתית להקרבה עצמית תוך עמידה בניסיון מיוחד בימיו למען שמו יתברך.

כידוע הסיפורים על אברהם ששיבר צלמי אביו ונמרוד דנו לשריפה ואברהם ניצל מכבשן האש. באותו מעמד נשגב נכח גם הרן, אחיו של אברהם ועליו נאמר בפרשתנו 'וימת הרן על פני תרח אביו בארץ מולדתו באור כשדים' ומובא במדרש שאחרי שאברהם ניצל אמרו לו: משל מי אתה? אמר להם: משל אברהם אני. 'נטלוהו והשליכוהו לאור ונמכרו בני מעיו' ולכאורה יש להבין הרי גם הרן בא לידי הכרה בה' ומסר נפשו על כך ומדוע לא נעשה לו גם נס? ללמדנו – אברהם נעשה לו נס היות וקפץ לאש תחילה!! בלי כל חשבונות, ולכן נעשה עמו נס. משא'כ הרן לא ניצל ולא נעשה עמו נס, היות והיה מוכן לקפוץ לאש רק לאחר שראה את הנס שנעשה לאברהם. כי החכמה היא להיות הראשון!! ללא חיקויים!!

רוב מעשי האדם, מידותיו והנהגותיו הם פרי חינוכו – חינוך הכוונה כל מה שהאדם לומד מסביבתו ומגעו עם הבריות. האדם מסתגל לסביבתו ומחקה בלא יודעין את אנשי סביבתו. הכל משפיע עליו בלי הפסק, רבותיו, חבריו, משפחתו וכל מי שפוגש בחייו אבל כל זה אינו משקף את עצמותו האמיתית של האדם. מדרגתו האמיתית – משתקפת באותם המעשים הנובעים מתוך עצם פנימיותו.

ונמשיך הכנסת אורחים נזקפת לאברהם אבינו שלא חסך מאמץ ביום השלישי למילתו על אף שה' הוציא חמה מנרתיקה וכו' ונשאלת השאלה ומה בדבר ישמעאל שהשתתף במצווה כנאמר 'ויתן אל הנער וימחר לעשות אותו' ומפרש רש' 'אל הנער- זה ישמעאל לחנכו במצוות' ישמעאל גם סבל כאברהם ביום הזה שהרי גם הוא נימול אם כך, מדוע לא מוזכר כל שכר על מצוות הכנסת אורחים שהרבה לטרוח? וביותר שעל מצוות מילה כן קיבל שכר גדול כמבואר בזוהר? מתרץ בעל 'עולה שבת בשבת' את מצוות הכנסת אורחים קיים ישמעאל מתוך חינוכו של אברהם ובהשפעתו, ולכן לא שקפה טרחתו למען האורחים את מדרגתו הפנימית האמיתית, אך את מצוות המילה קיים ישמעאל מתוך עבודה עצמית של ציות לצו ה' כפי שלומדים בעלי התוספות מלשון הפס' 'בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו' ואחר כך כל אנשי ביתו יליד בית ומקנת כסף מאת בן נכר נמולו אתו.

עד כדי כך שהנערה שמסרה נפשה לתת לפרוסת לחם לעני היתה ביתו ונהרגה על ידי הסדומיים במיתה משונה וכו' אך שצריך לזכור לו חסד מובא בסוף פרשתנו 'ויזכור אלוקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה' – מה הזכות שנזכר לו? אומר המדרש מה שלא הלשין על שרה שהיא אשתו ולא אחות... והיכן החסד?? המסירות נפש שלו לחסד זה לא זכות?? אומר הסבר מסלבודקא 'כל מה שמגיע לאדם מסביבתו על ידי חינוך ולימוד וחיקוי – אינו אלא חיצוניות, ולא מדרגת האדם האמיתית. ומה היא מדרגתו?? כשמתגבר על יצרו בדבר שלא למד מאחרים – בדבר ששם הוא נלחם נגד יצרו הפנימי.

ונמשיך בפרשה 'ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם' מדוע נאמר ויקח? אומר רש' לימד על שם שנתאמץ במצווה יותר מיפת לכן זכו בניו לטלית של ציצית, ויפת זכה לקבורה לבניו וכו' המקור זה מהמדרש 'אמר רבי יוחנן שם התחיל במצווה תחילה ובא יפת ונשמע לו' ולכאורה מה זה חשוב מי התחיל ראשון?? לדברנו מובן כל כך!! שם התאמץ לקיים המצווה משום שנגע הדבר לליבו, אבל יפת אף שהיה הגדול והיה לו להתחיל המצווה, לא שם לבו לכך, רק לאחר שלקח שם את היוזמה בא והשתתף מפני הנימוס.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com